

Лев Львович Габышев

ЫТ МУННА

Мин Тынырах диэн дьиз бөбө, тобох ас тойоно ыттаабым. Көрдөххө, туох да уратыта суох, көннөрү ыт. Киһи киэн туттуох булчута да биллибэт. Арай биир дьиибэ кэмэлдьилээбэ: саамай күндүргэтэрэ-балык миинэ.

Арай биирдэ... Бэйи, сыыйа сэнэргиим.

Иккиэ буоламмыт үрэх баһа сиргэ субан сүөһүнү кыстатан олоробут. Бөһүөлэктэн өйүө кэлиэхтээбэ уталыйан, сааһыары быстараммыт, сирэй-харах холлон барда. Тобох ордоро диэн кэлиэ дуо, Тынырахпар өлүүбүттэн бэрсэбин. Ону көрө-көрө, киһим туой ыппар харабын аалларар:

- Доҕоор, бу айах адабатын таһааран, мутукка тэйгэччи ыйаан кэбис. Эбэтэр моонньугар тааһы баайан баран, ойбонно ыыт-бэйэтэ балыктаан аһаатын. –Арыт этэр:- О, дьэ, барахсан сыаналаах харамай быһыылаах! Тыһабаастаах ынахпар атастаһыан буолаарай? Чэ, илиитэ тутуһуох!

Дьэ ити курдук араастаан хаадылыыр, сорбун сордуур.

Суол хаалыан иннинэ бөһүөлэктэн биригэдьирибит табыста. Быыскытыгар саһыл ферматыгар балыктаан диэн икки сабыс-саһа куйууру туттарда.

Бугуһуйан олорор үрэх баһа дьонно эгэ эрэ буоллаҕа дии, туоһа чугаспытыгар хончоннос балыктаах күөллэр бааллар. Биир сарсыарда дьыбар аһыыта, оһуспутун көлүнэн, чугастаабы улахан күөлгэ үнүөхтээн киирдибит. Хас да сыл устата уот кураан бүрүүкээн, күөлбүт дьаратыһан турара, онон саамай харах сирдэри таба тайаннахпытына табыллыахтаахпыт: балык кыһын күөл чүөмпэлэригэр бүгэр саннаах.

Күөл ортотун диэки киирэн, сыныктаан көрөн бараммыт, дьэ манна буолуохтаах диэн имнэнсээт, түһүнэн кэбистибит. Хас да ойбону алларан курдурбаттыбыт-мэлигир, чоһу да күөрэйбэтэ.

Күн ортотугар диэри ойбон алларан чэчиргэт да чэчиргэт. Сыра-сылба эһиннэ. Үлүһүйбүт омуммут, күүгэн курдук, аһан хаалла.

Харах сирдэрэ дьэ ханан буолуон сөбүй? Таайар кытаанах: муус ыйданарбат.

Чуурбутун биэрэн, дьизэлэри сукуннаһан бардыбыт. Арай биһигини батыһан киирсибит били дьиз бөбө ытым Тынырах дьаабал “мон-мон” үлүгэр буолла. Тугу үрдэбэй диэммин, эргиллэн көр: күөл тоһойугар хаары хаһа-хаһа, ынырар курдук, кутуругун сырбаннатар.

- Бэй эрэ, ол “кини» тугу буллабай? Аны балык баар сирин ыйара буолаарай?-
диэтим доборбор.

- Һэ, бу да кини тылын... Балыгы ирдээбит ыт истэр былаһыгар баара биллибэт.
Арай эн бэйэлээх бөөхүллэн...

- Бэйи, итинтин балык миинигэр бэркэ сомсунар ээ. Тугу кэпсиир эбит, баран
көрүөххэ.

Тээбириммин сыарбаттан ыла охсон, ыппар барабын. Киним, элэктии-
элэктии, батыһар.

Ытым үөрбүтэ-көппүтэ сүрдээх . Түөспэр ыстана-ыстана, эkkэлиир уонна,
хаспыт сирин диэки баһын унһутан, «мон» диир. Хайа, тобо турабынын, кэлэ
охсууй, балык миинэ манна баар диирдии, арбаһаһым тэллэбүттэн ытыра-ытыра
соһон көрөр.

- Бу ыт тобо эрэ дыктитийбит ээ. Урут маннык быһыланарын харахтыы илигим.
Балыгын миинин аһыннаһа,-диэт мин хаспыт сиригэр хаары атаһынан хаһыа
туһэн, анһыыбын күөрэннэппитинэн барабын.

Киним, араастаан суустуу-суустуу, ыадастан көрөн турда.

Мин кыһыбар-абабар, манһыа-манһыа түһэн ис. Уута таһсара
чугаһаабытыгар, кэнэс собуустук чэчиргэтэн баран, соботохто түһэн кэбистим. Дьэ,
добоор, собо былаастаах бадарааннаах уу өрө бирили и түспэт дуо! Киним
сонуйбут омунугар төбөтүн оройунан ойбонно бара сыста. Онтон, туох да хоһооно
суох сана аллайаат, сыарбатын диэки сүүрэн бадаһаһыда. Мин, мичээрдээн
кэбиһэ-кэбиһэ, куйуурум уга уйарынан холоон көрө-көрө, үтүлүк саһа соболору
баһа-баһа, мууска өрөнөлөөн бардым.

Ол тураммын, кинибэр «изһин» төлөөн, тыһаһастаах ыһаһар өссө тугу
эбиэхтээбин этэ-этэбин, аны мин “тото” элэктиир буоллум .

Итинтэн ыла күөлбүтүн эргийэ сылдьан, ыппытынан балыгы ирдэтэр
буоллубут, сыччах биэс хонук иһигэр отучча сыарһа собону баһан ыллыбыт.
Ол иһин даа, ыт мунна алһаһыа баара дуо! Эгэ балык миинин ахтыбыт ыт мунна.